

Lamani Geological Observatory de Bruce C. Heezen ve Marie Tharp tarafından yapılan bathymetric çalışma sonucu meydana getirilen Hind Okyanusu denizaltı engelleri.

Denizlerin altındaki Dağlar

Prof. Dr. K. ERGİN

Son yıllarda denizaltı haritalarının çizilmesi için harcanan çabalar sonunda yeryüzü şekilleri üzerindeki bilgilerimiz çok artmıştır. Gereken ölçüler yapılar haritalar çizilince görüyoruz ki denizlerin altında sıradağlar, çukur vadiler, çatlaklar ve faylar vardır. Bu sıradağların bazıları kıtalarda gördüğümüz en önemli sıradağları sistemi olan Himalaya ve Alplere nazaran çok daha uzun ve süreklidir. Örneğin Atlantik Okyanusu'nun ortasından geçen ve bir kutuptan ötekine kadar uzanan bir dağ şeridi görüyoruz. Ayrıca bunların üzerinde bir de çatlak sistemi bulunduğunu, yer yer yanardağlara rastlandığını, İzlanda Adası gibi yerden sıcak suların fışkırdığı bir adanın böyle bir sıradağ-çatlak sistemi üzerinde bulunduğunu görüyoruz. Gene hayretle görüyoruz ki Atlantik Okyanusu'nun ortasında az veya çok şiddetli depremler oluyor. Uzak rasathanelerde kaydedilen bu depremlerin hesapla bulunan merkezleri (episantr) bu sıradağları boyunca diziliyorlar. Okyanusların altında bu Orta Atlantik sıradağlarından başka dağlar da vardır. Büyük Okyanus'ta Büyük Okyanus'un Doğu Eşliği'ni ve Hint Okyanusu'nda, gene Okyanus Ortası sıradağlarını görüyoruz.

Gerek Atlantik'teki ve gerekse Hint Okyanusu'ndaki Okyanus Ortası sıradağlarının en yüksek kısımlarında derin bir vadinin (rift vadisi) bulunduğu dikkati çekmektedir. Bundan başka sıradağlarını kesen bir çok çatlak sistemleri veya kırık bölgeler vardır. Bunları özellikle Atlantik Ortası dağlarının Ekvatora yakın olan yerlerinde görmekteyiz. Bu sıradağları ile üzerinde bulunan vadilerin yalnız deniz seviyesinden olan derinliğini ölçmek başka bir deyimle denizaltı haritasını çıkarmak bize çok şeyler öğret-

mektedir. Dünyanın 3/4 ünün su ile kaplı olduğu düşünülürse bütün denizlerin altının incelenmesinin çok uzun bir zaman isteyeceği kolayca anlaşılır. Gerçekten denizlerin altı hakkındaki bilgilerimiz azdır ve pek çok ölçme ve araştırma yapmak gerekecektir.

Son yıllarda insanlar yalnız denizaltının haritasını çıkarmakla yetinmemişlerdir. Çeşitli fiziksel özelliklerin ölçülmesi ve incelenmesi ile dünyanın bazı sularının çözülmesine yarayacak sonuçların elde edilebileceği sanılmaktadır. Denizaltı sıradağlarındaki eski ve yeni yanardağların dağılışı, deprem episantrlarının dağılışı, dünyanın ısı kaybının yer yer değişiminin ölçülmesi, kendisi bir miktarda olan dünyanın alan şiddetinin değişiminin ölçülmesi, yerçekiminin değişiminin ölçülmesi ve başkaları gibi çeşitli konular ele alınmış, bir çok alanlarda oldukça hızlı bir ilerleme kaydedilmiş ve bu ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Bu konuların herbirinin uzun uzun anlatılması ve üzerinde düşünülmesi, tartışılması gerekir. Şimdilik birkaç önemli noktaya değinmekle yetnelim. Okyanuslarda olan bütün depremlerin sıradağlar üzerindeki derin vadiler boyunca dizildiğini, Büyük Okyanus'taki sıradağlardan uzaklaştıkça volkanik olan Pasifik Adalarının yaşlarının arttığını, denizaltı sıradağlarında, özellikle, Doğu Pasifik'teki Büyük Okyanus'un Doğu Eşliği üzerinde dünyanın ısı kaybının kıtalardakinden ve deniz diplerinin başka yerlerindeki deniz seviyesinden fazla olduğunu, dünyanın magnetik alan şiddetinin değişimini gösteren eğrilerinin denizaltı sıradağlarına göre simetrik olduklarını görüyoruz.